

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Сумська обласна державна адміністрація
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ ЗМІН

Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції

06–07 квітня 2017 року

Суми
Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
2017

УДК 378:005.591.6(082)

ББК 74.584я43

I 66

Рекомендовано до друку вченому радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 10 від 27.03.2017 р.)

Редакційна колегія:

А. А. Сбруєва – доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
Т. М. Дегтяренко – доктор педагогічних наук, професор;
С. Б. Кузікова – доктор психологічних наук, професор;
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор;
О. І. Огіенко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор;
М. О. Лазарев – кандидат педагогічних наук, професор;
М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент;
С. М. Кондратюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
А. О. Поляничко – кандидат педагогічних наук, доцент;
Т. Б. Тарасова – кандидат психологічних наук, доцент;
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент

Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (06–07 квітня 2017 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 292 с.

ISBN 978-966-698-237-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін».

У матеріалах конференції розглядаються філософські та методологічні засади інноваційного розвитку вищої освіти; стратегії інноваційного розвитку вищої освіти в Україні та в світі; проблеми організаційно-педагогічного забезпечення інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти в Україні та у світі; управління інноваційним розвитком вищої освіти в глобальному та національному контекстах; психологічні основи інноваційного розвитку вищої освіти; особливості професійної підготовки менеджерів інноваційного розвитку вищої освіти в Україні та в світі; питання оптимізації інноваційної освіти і процесів самореалізації творчого потенціалу особистості; інновації у підготовці фахівців з дошкільної та початкової освіти; інноваційні технології професійної підготовки соціальних працівників у суспільстві ризику та інновації у професійній підготовці фахівців корекційної та інклузивної освіти.

ISBN 978-966-698-237-0

УДК 378:005.591.6(082)

ББК 74.584я43

**РОЗДІЛ 1. ФІЛОСОФСЬКІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

С. С. Денежніков

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Сучасна світова спільнота перебуває на етапі особливої історичної відповідальності, відповідальності за майбутнє людини, за долю всього людства. Уперше в історії вектор розвитку людства (людини) спрямований проти неї самої – природної, біологічної людини. Людство ввійшло в стан невизначеності. Зазвичай перебування системи в такому стані називають точкою біфуркації. У постулатах нерівноважної термодинаміки цим терміном позначають відносно короткий відрізок часу, протягом якого система може непередбачуваним чином змінити режим роботи та свої основні параметри, що встановилися до того за більш тривалий проміжок часу, що неминуче приведе до корінних змін окремих характеристик системи, а в цілому – до якісних, принципових змін її сутності. У теорії самоорганізації точкою біфуркації позначають виникнення стану невизначеності, що ставить під сумнів здатність системи повернутися в стійкий стан, перейти на новий, більш високий рівень впорядкованості або залишитися в хаотичному стані. Але нинішній стан людства, на наш погляд, точніше характеризується іншим терміном – «межею неповернення».

До сьогодні вся відома історія людства була історією окультурення людини, її піднесення над власним природним, біологічним початком. Пройшовши через дикість, варварство, спотикаючись, долаючи всілякі перешкоди, більшою частиною ним же самим створені, людство, тим не менше, неухильно піднімалося сходами морального вдосконалення. Було пройдено величезний за довжиною шлях, пророблена колосальна робота над собою, над своїми природними вадами. І дійсно, було скосено те, що в релігії позначається як обожнення людини, тобто уподібнення людини Богу як вищого рівня (і, разом із тим, недосяжного ідеалу) моральної, духовної досконалості.

Неважко виявити, що принципи морального вдосконалення були закладені практично в однаковій мірі в усіх світових релігіях. Надалі вони знаходили своє втілення й у світських концепціях і навіть у атеїстичній ідеології, природно, в децьо перетвореному вигляді – як загальнолюдських цінностей. Одночасно з процесом окультурення людини потужними темпами розвивалися наука, техніка, технології. Чи то, крім безлічі корисного для себе, людина створювала нові, все більш досконалі (на жаль, без лапок) засоби знищення собі подібних, а зрештою, природно, і самої себе, тобто всього людства в цілому. Винаходилися різні види ядерного, водневого, нейтронного, хімічного, бактеріологічного, космічного, підводного, ракетного озброєння та їх всілякі комбінації.

В. В. Желанова
Київський університет імені Бориса Грінченка

КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРИНЦІП СУЧASNНОЇ ВІЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному процесі модернізації вищої освіти в Україні дедалі більшої ваги набувають практико зорієнтовані освітні системи, що розробляються відповідно до особливостей майбутньої професійної діяльності педагога шляхом моделювання її контексту. Тобто контекстуалізація сучасної вищої освіти стає її стратегічним принципом, який відбиває її концептуальні й результативно-цільові домінанти.

Зазначений принцип було обґрунтовано ще С. Рубінштейном, який довів, що будь-який дослідженний предмет, явище неможливо розглядати поза контекстом його існування й застосування, точно так, як не можна розглядати існування й діяльність людини поза соціальних і виробничих відносин, що її оточують [2].

На думку відомого дослідника контекстної проблематики А. Вербицького, цей принцип є ґрунтовним щодо контекстного підходу, який трактується науковцем як підпорядкування змісту й логіки вивчення навчального матеріалу виключно інтересам майбутньої професійної діяльності, унаслідок чого навчання набуває усвідомленого, предметного, контекстного характеру, сприяючи посиленню пізнавального інтересу й пізнавальної активності студентів [1].

Загалом погоджуючись із відомими дослідниками контекстної проблематики, принцип контекстуалізації професійної підготовки майбутнього педагога будемо висвітлювати у трьох площинах: концептуальній, змістовій, організаційній.

1. Концептуальні аспекти контекстуалізації. Трактування контекстуалізації професійної підготовки майбутніх педагогів пов'язане з її тлумаченням як принципу, що передбачає єдність знань, умінь і навичок та їх застосування з урахуванням соціальних і предметних особливостей професійного контексту.

Принцип контекстуалізації професійної підготовки майбутніх педагогів інтегрується з принципами смислової, суб'єктної, рефлексивної орієнтації навчання, послідовного моделювання в навчальній діяльності студентів цілісного змісту, форм і умов майбутньої професійної діяльності, а також передбачає стимулювання внутрішніх зусиль особистості, а саме: її саморозвиток, потяг до особистісного й професійного зростання.

Авторське тлумачення принципу контекстуалізації пов'язане з обґрунтуванням й розробкою рефлексивно-контекстного наукового підходу, що є синтезом рефлексивної парадигми освіти та ідей контекстного навчання, спрямованих на орієнтацію професійної

підготовки майбутнього педагога на формування його рефлексивної компетентності, а також рефлексивно детермінованих конструктів у процесі послідовного моделювання предметного й соціального змісту професійної діяльності.

Професійний контекст майбутніх педагогів є, на нашу думку, сукупністю значущих контекстів професійної спрямованості, яка представлена мотиваційно-стимулювальним (система умов і чинників навчання, що сприяє формуванню професійної мотивації майбутніх педагогів у процесі трансформації пізнавальних мотивів у професійні); рефлексивно-формувальним (система різноспрямованих освітніх завдань, що впливає на формування рефлексивної компетентності майбутніх педагогів як самостійного особистісного конструкту, а також сприяє реалізації детермінаційних функцій рефлексії як професійно вагомої якості), смислоутворювальним (система спрямованої трансляції смислу, що ініціює смислоутворення майбутніх педагогів, а також спрямовує його динаміку певним вектором у навчальному процесі), суб'єктно-формувальним (організація умов щодо суб'єктної участі студента в освітньому процесі з метою формування його професійної суб'єктності), а також комунікативно-формувальним (створення умов щодо формування навичок професійного спілкування майбутніх педагогів, що пов'язані з адекватним сприйняттям і розумінням особистості учня, його батьків, підставою яких є комунікативна та кооперативна рефлексія) контекстами.

2. Змістові аспекти реалізації принципу контекстуалізації. Трактування змісту освіти в площині його контекстуалізації пов'язане з розглядом його як зовнішнього складника освіти, що виконує функції середовища для внутрішніх змін особистості. Ключовим аспектом змісту освіти є професійний досвід і процес його інтеріоризації. При цьому правомірним є виокремлення актуального досвіду як досвіду студента, що набувається безпосередньо в умовах освіти, та потенційного досвіду – як досвіду майбутньої професійної діяльності, набуття якого відбувається під впливом актуального досвіду.

Важливим є питання щодо з'ясування детерміnant змісту професійної підготовки майбутнього педагога. Під час розв'язання цієї проблеми ми ґрунтуюмося на наукових позиціях В. Сластионіна [3] і наполягаємо, що значущою детермінантою визначення змісту освіти є її мета. Результативною метою професійної підготовки у форматі рефлексивно-контекстного наукового підходу вважаємо формування сукупності рефлексивних конструктів майбутнього педагога, що представлена самостійним рефлексивним конструктом (таким у нашому випадку є рефлексивна компетентність) та рефлексивно детермінованими конструктами (такими є мотиваційна, смислові сфери особистості та її професійна суб'єктність); процесуальною метою – моделювання різних типів професійного контексту майбутнього педагога, сутність яких полягає у створенні системи зовнішніх і внутрішніх умов навчання, що в

конкретній ситуації визначають смисл і значення цієї ситуації і загалом, і компонентів, що до неї входять.

Проте повну картину щодо змісту освіти можна досягти у випадку, якщо особистість буде розглядатись у динаміці. Динамічними детермінантами змісту професійної підготовки майбутнього педагога вважаємо процес трансформації пізнавальних мотивів у професійні (Н. Бакшаєва,); рефлексіогенез (В. Желанова); смислогенез (І. Колесникова); суб'єктогенез (В. Петровський, А. Огнев).

Зазначені підходи до розуміння змісту освіти передбачають впровадження певних форм організації навчання.

3. Організаційні аспекти контекстualізації. Вони пов'язані з реалізацією певного педагогічного інструментарію контекстної спрямованості, який містить імітаційні та неімітаційні форми організації навчання, тобто відповідно ті, що базуються на імітаційних (узasadнюються на моделюванні середовища, певної ситуації діяльності) або неімітаційних (відсутнє моделювання) методах навчання.

Неімітаційними формами організації навчання є лекційні заняття. Зауважимо, що лекція контекстного типу має свої особливості й переваги, що відрізняють її від традиційної лекції. Провідна її перевага полягає в професійній орієнтації, в активній участі студентів у процесі навчання, а також у пріоритеті колективних форм роботи. Нами обґрунтовано вагомість та доцільність упровадження в процес професійної підготовки рефлексивно зорієнтованої лекції контекстного типу.

У педагогічному інструментарії контекстної спрямованості особливе місце посідають імітаційні форми організації навчання, які, своєю чергою, поділяються на ігрові й неігрові. Уточнимо, що в неігрowych формах навчання імітується переважно лише якийсь бік предмета навчання. Ігрові ж форми навчання будується на його імітації у вигляді гри за певними правилами. Саме такою є ділові гра контекстного типу. Зауважимо, що застосування ділових ігор у системі професійної підготовки у ВНЗ дає змогу максимально наблизити навчальний процес до професійної діяльності, урахувати реалії сучасної школи; студент у спеціально створених умовах «проживає» різноманітні ситуації, які дають йому змогу формувати світогляд, уміння приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати навички спільної колективної роботи.

Неігровими імітаційними формами організації навчання є аналіз педагогічних ситуацій і розв'язання педагогічних задач. Зазначимо, що до наукового обігу нами введено й обґрунтовано поняття педагогічної задачі контекстної спрямованості, у якій засобами моделювання предметного та соціального контексту відтворюється зміст майбутньої професійної діяльності та здійснюється загальний і професійний розвиток особистості майбутнього фахівця. Ми обґрунтujemy такі типи задач контекстного типу, як-от: мотиваційні задачі, що виконують спонукальну функцію; рефлексивно-аналітичні задачі, що спрямовані на формування контекстної

рефлексії студентів; задачі смислової спрямованості, що сприяють професійному смислоутворенню та дозволяють студентові здійснити смисловий вибір; задачі суб'єктної спрямованості, що створюють умови для реалізації професійної суб'ектності.

Таким чином, контекстualізація професійної підготовки є стратегічним принципом сучасної вищої освіти, який спрямований на створення ще на етапі вищівської підготовки умов, які забезпечують майбутнім педагогам ефективний перехід від навчальної до професійної діяльності, успішну інтеграцію в освітнє середовище сучасної школи завдяки спеціально спроектованим інформаційним, знаковим моделям і формам навчальної діяльності, що сприяють перетворенню знань з предмета навчальної діяльності на засіб регуляції професійної діяльності, трансформації пізнавальних мотивів у професійні, які поступово набувають статусу особистісної цінності як вагомого стійкого смислового утворення майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2010. – 336 с.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 1. – 486 с.
3. Сластенин В. А. Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – 376 с.

І. Б. Зярубінська, А. В. Полухін
Національний авіаційний університет

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК НАЦІОНАЛЬНЕ НАДБАННЯ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі значення освіти як найважливішого чинника формування нової якості економіки й суспільства постійно зростає. Вона стає інструментом для гарантованого вирішення чисельних глобальних проблем. Тому світове співтовариство, об'єднуючи зусилля, розвиває не лише національні, але й регіональні, транснаціональні освітньо-наукові простори, формує глобальну освітню стратегію людства, незалежно від країни народження та проживання людини.

В умовах світових глобалізаційних процесів спостерігається значна активізація міжнародної діяльності у сфері вищої освіти. Саме тому актуальності набуває дослідження світових тенденцій розвитку міжнародного ринку освітніх послуг, особливостей і місця на цьому ринку системи вищої освіти України.

У ХХІ столітті людство вимушено вирішувати глобальні проблеми, які не були достатньо актуальними раніше й загострилися на порозі тисячоліття. Дослідники одностайні в тому, що саме освіта є ключем до

Фещук А. М. Технологія веб-квест як засіб підвищення мотивації до іншомовної підготовки майбутніх фахівців із прикладної механіки	252
Лун Цюянь Формування уваги у студентів факультетів мистецтв у процесі вокальної підготовки	254
Чуричканич І. Е. Метод мозкового штурму в когнітивній графіці	256
Шарифова Т. Ф. Самоактуалізація личності педагога в умовах інноваціонної діяльності	258
Шучао Ши Компонентна структура фахової самореалізації студентів-вокalistів	261

РОЗДІЛ 8. ІННОВАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ДОШКОЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Дудник О. М. Педагогічна задача контекстної спрямованості:	
сущність та структура	264
Каконашвили Ия. Психо-эмоциональные проблемы и возможные стратегии их урегулирования при определении разграничительной оценки среди учащихся 5-г класса	267
Шулигіна Р. А. Формування етико-професійного світогляду майбутнього вчителя початкової школи	270

РОЗДІЛ 9. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ	
Батанова А. Робота соціального педагога з тревожними детьми	273
Переяслава К. В. Особливості соціально-педагогічної профілактики правопорушення неповнолітніх засобами діяльності відділу ювенальної превенції	277

РОЗДІЛ 10. ІННОВАЦІЇ В КОРЕКЦІЙНІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ	
Золотарьова т. В. Ділові ігри на практичних заняттях зі спеціальних методик викладання навчальних дисциплін	281
Прядко Л. О. Роль керівника навчального закладу в реалізації інклюзивної освіти.....	283

Наукове видання

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ ЗМІН
(06–07 квітня 2017 року)**

Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск *А. А. Сбруєва*
Комп'ютерна ხერხта *І. А. Чистякова*

Підписано до друку 27.03.2017.
Формат 60x84/16. Гарн. Times. Папір офсет.
Друк ризogr. Ум. друк. арк. 16,9.
Тираж 200 пр. Вид. № 15.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка